

Almanya'da küçük ebatta ve belirli bir konuya ayrılmış yoğun bilgi veren kitaplar vardır. Bazı sol yayınevleri sürekli olarak bu tür kitaplar basarlar. Elimdeki kitap Utopie (Ütopya) adını taşıyor, ince uzun formatta yaklaşık 200 sayfalık bir kitap. Daha az sayfaya sahip olan ve başka konuları işleyenler de bulunuyor.

Ütopya kitabı edebi yapıtlarla başlayan ve kapitalizmin ortaya çıkmasıyla birlikte Owen, Fourier gibi isimlerle (başkaları da bulunuyor) pratiğe geçirilmeye çalışılan toplumsal ütopyalari tarihsel gelişimleri içinde inceliyor. Bu iki isim, hatırlayacaksınız, belirli sayıda insanı bir araya toplayıp bir çiftlikte veya bir adada ideal toplum oluşturmaya çalışmışlardı. Başarılı olamadılar ama yapmaya çalıştıkları zamanında ve sonraki yıllarda dikkat çekici olarak kaldı.

Marx-Engels bu tür girişimleri ütöpic sosyalizm olarak eleştirirler. Tarihin gelişme yasaları ve kapitalist toplumun sınıfları vardır. Toplum bu yasalar uyarınca ve değiştirici güç işçi sınıfı aracılığıyla sosyalizme gidecektir.

Komünist Manifesto zamanında (1848) Marx-Engels'in görüşleri fazla objektif bulunarak eleştiriliyor. Ütopistler olarak bilinen bu insanların eleştirilerinin odak noktası, Marx-Engels'in insan eylemine yeterince önem vermedikleri noktasındadır. Toplum kendi kendine tarihin yasaları uyarınca değişmez, insanın aktif müdahalesi gerekir. Marx-Engels bunu yeterince dikkate almamıştır.

Henüz 70 sayfa okuduğum için sonrasında neler yazıldığını bilmiyorum ama içindekiler bölümünde ütopya düşüncesinin yenilenerek Bloch, Marcuse, Mannheim ve diğer isimlerle birlikte yeniden doğuşu inceleniyor.

Yazar, Marx-Engels'in objektivist yaklaşımının Almanya SPD'sinde tarihin yasaları uyarınca

devrimin gelişmesini beklemeye yol açtığını belirtiyor. İşçi sınıfı içinde örgütlü, parlamentoda güçlü grubu bulunan bu parti bilindiği gibi sonuçta burjuvazinin Birinci Dünya Savaşı'nı desteklemeye kadar gidiyor.

Gerçekte zamanın sosyal demokrasisinin (o yıllarda komünistler bu adı kullanırdı) önde gelen teorisyeni olan Kautsky, Marksizmde önemli bir değişiklik yapar: işçi sınıfına bilinç dışarıdan iletilmelidir. İşçi sınıfı kendi eylemiyle sosyalist bilince ulaşamaz. Bunun diğer anlamı şudur: işçi sınıfının kurtuluşu –Marx'ın belirttiği gibi- kendi eseri olmayacak, ancak dışarıdan iletilen bilinçle mümkün olabilecektir.

Lenin **Ne Yapmalı**'da bu konuyu işler ve Kautsky'nin katkısını da belirtir.

Lenin ve Bolşeviklerin, SPD'nin aksine tarihe açık müdahalesi vardır. Doğal olarak yoğun itirazla karşılaşılır: Rusya sosyalizm için olgun değildir, önce şartların olgunlaşması gerekmektedir.

Burada Marx'ın belirlemesi hatırlanabilir: insanlar tarihlerini kendileri yaparlar ama geçmişten onlara kalan koşullar içinde yaparlar.

Belirleme doğru olduğu kadar muğlaktır da...

Geçmişten miras kalan ve içinde tarih yapmak zorunda olduğumuz şartlar nelere izin vermektedir? Yoruma fazlasıyla açık bir sorudur. Kimine göre o şartlar zorlanabilir, sınırları genişletilebilir; kimine göre ise şartları kabul etmek ve sürecin olgunlaşmasını beklemek gerekir.

Ekim devriminden sonra Bolşeviklere yöneltilen eleştiri de böyleydi: şartlar uygun değil.

Benzer durum Küba'da da görülür. Gerilla savaşı başladığında zamanın Sosyalist Partisi (komünist parti) şartların uygun olmadığı gerekçesiyle karşı çıkar. 26 Temmuz Hareketi örgütlüdür ama işçi sınıfı içinde zayıftır. Sendikalar Sosyalist Parti'nin denetimindedir. Öğrenci

hareketinde ve küçük üreticilik içinde ise 26 Temmuz Hareketi etkindir.

Apayrı iki yorum bulunuyordu.

Che'nin buradaki görüşü önemlidir: "devrim için şartların olgunlaşması her zaman gerekli değildir. Bazen silahlı eylemin kendisi bu şartları olgunlaştırabilir." (Bkz. **Che Guevara - Kısa Uzun Bir Hayat**)

Devrimci faaliyeti geçmişten kalan şartlar altında yürütüyorsunuz, buna kimsenin itirazı bulunmuyor ama bu şartların sunduğu imkanlar nelerdir; bu konuda farklı görüş ve eylemler gündeme geliyor.

Devrimci ütopya, mevcut koşullarda olabilecek olanı görüp değerlendirmeyi ve uygun yolla yapmayı sağlayabiliyor.

Objektif şartlar, tamam ama bunlara fazla bağlı olmuyorsunuz çünkü objektif şartlarda geniş bir değerlendirme alanı vardır. Objektif şartlar size sınırlar koyar, burası tamam ama bu sınırlar zorlanabilir, esnetilebilir.

Toplumsal değişim başka türlü olmaz zaten, objektif şartların olgunlaşmasını beklerseniz, bu beklemeniz hiç bitmeyecektir.

Objektif şartların zorlanması bunu yapanların hayatına da mal olabilir, bu tehlike de vardır tabii, ama olmayabilir de, bunu da unutmamak gerekir.

Bu kitapla birlikte arayıp buldum, Ernst Bloch'un temel kitabı **Umut İlkesi** Türkçede yayınlanmış. İlk cildi bende var, ikincisinin de pdf'ini buldum, okuyacağım. Aslında okumakta geç bile kalmışım.